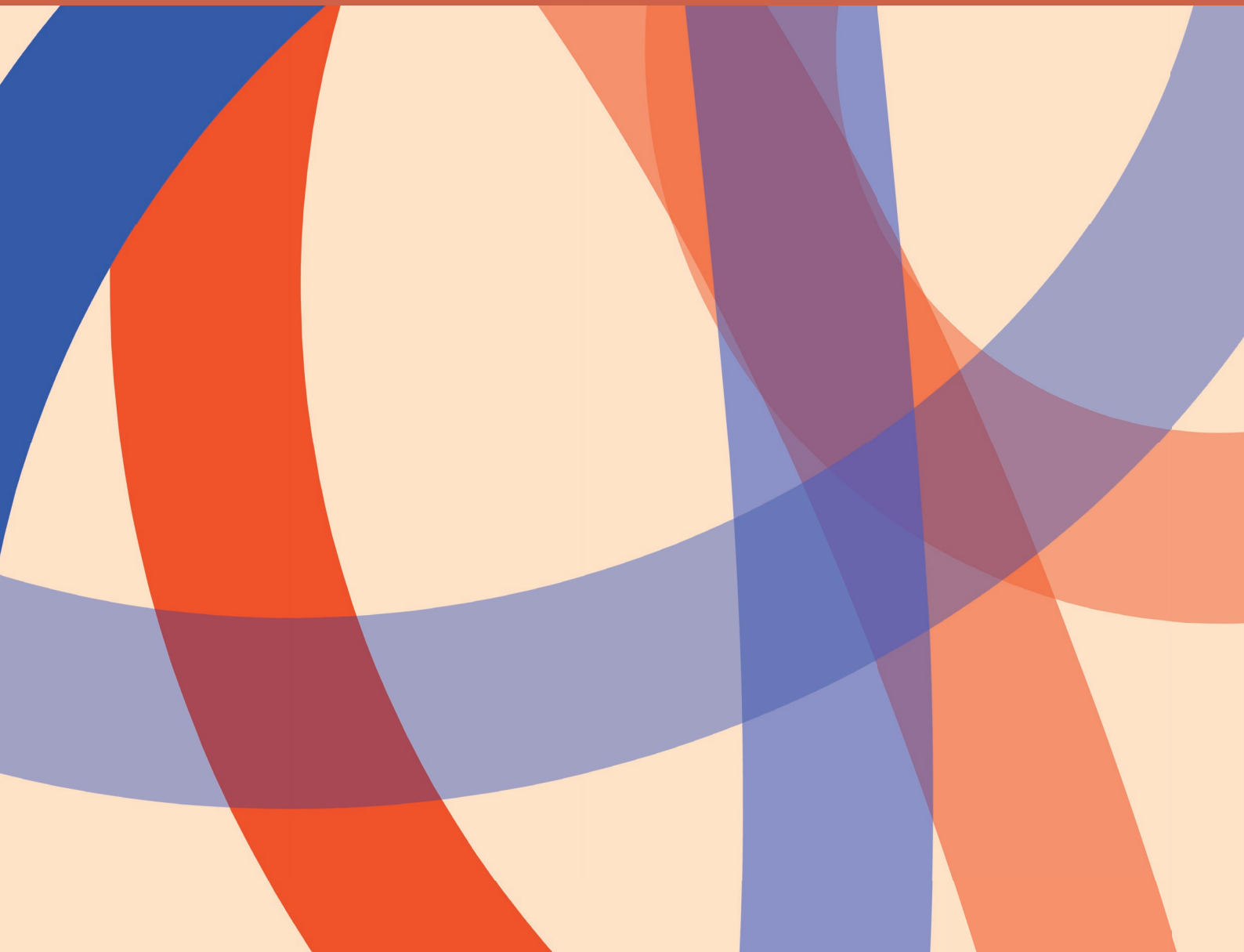


EQUAL EQUITY REPORT 2026



RELATIONSEKONOMIN

Strukturerna som saknas

TIDIGARE RAPPORTER*



Ekonomi, relation & uppbrott.
Om priset vi betalar när kärleken tar slut.



Ofrivilligt fastkedjade vid varandra.
Skilsmässa och separation omöjliggörs av ekonomiska och samhällsliga hinder.



Skilsmässa & separation – som ett spel med dåliga odds.
En kostsam affär för individ, företag och samhälle.



När lust blir till nöd.
Det nya svenska folkhemmet.



Skilsmässa & separation – ett folkhälsoproblem?
En lägesrapport om separation och skilsmässa i Sverige 2021.

*Under namnet Endbrightrapporten

Equal Equity rapporten (tidigare Endbrightrapporten) publiceras av Equal Equity. Equal Equity arbetar med att stötta individer genom livshändelser som påverkar deras ekonomiska, juridiska och mentala förutsättningar.

Rapporten är politiskt obunden och oberoende, och är ett inlägg i diskussionen om livshändelser och relationers påverkan på ekonomi, juridiska förhållanden och välmående och syftar till att identifiera problemställningar och driva debatt. Rapporten gör inte anspråk på att täcka all den forskning som finns att tillgå nationellt och internationellt.

Författare: Charlotte Ljung & Hanna Elfvin

© Equal Equity 2026 - www.equal-equity.com

INNEHÅLL

- 4 *Executive summary*
Relationsekonomin - strukturerna som saknas
- 6 *Inledande ord*
Moderna relationer behöver moderna ekonomiska strukturer
- 8 Hur ekonomisk obalans byggs upp i relationer
- 14 Det systemet ser - och strukturerna som saknas
- 19 Vägen framåt - tre reformområden
- 22 *Avslutande ord*
Från privat eftertanke till synlig struktur
- 23 *Case: Relationsekonomi i praktiken*
När vardagsbeslut får ekonomiska följder
- 26 Källor

RELATIONSEKONOMIN - STRUKTURERNA SOM SAKNAS

RELATIONSEKONOMIN FORMAS I VARDAGEN

Ekonomisk jämställdhet mäts ofta genom lön, pension, arbetstid, föräldraledighet och position på arbetsmarknaden. Den här rapporten tar sin utgångspunkt i en annan del av samma fråga: hur ekonomiska villkor formas i relationer.

Relationsekonomi handlar om det som händer när två människors inkomster, ansvar, boende, sparande, omsorgsarbete och framtida trygghet flätas samman. Besluten kan vara gemensamma och praktiska när de fattas, men ändå få olika ekonomiska konsekvenser för parterna över tid.

Relationsekonomisk obalans uppstår sällan genom ett enskilt beslut. Den byggs oftast upp steg för steg genom vardagsval som var för sig kan framstå som rimliga: vem som arbetar heltid eller deltid, vem som tar större ansvar hemma, vem som är mer flexibel i arbetslivet och vem som får utrymme att bygga sparande, pension och ägande.

Problemet uppstår när nyttan blir gemensam, men den långsiktiga ekonomiska risken hamnar mer hos den ena parten.

FYRA MEKANISMER BAKOM OBALANSEN

I synnerhet är det fyra mekanismer som påverkar hur relationsekonomisk obalans byggs upp:

- **Tid och arbete:** vem som arbetar heltid, deltid eller anpassar sitt arbete efter hushållets behov.
- **Omsorgsansvar och vardag:** vem som tar ansvar för barn, hem, närstående, sjukdom, planering och praktisk logistik.
- **Handlingsutrymme:** vem som kan vara tillgänglig för arbetsgivaren, ta uppdrag, byta arbete, studera eller utvecklas yrkesmässigt.
- **Framtida trygghet:** hur inkomst, pension, sparande, bostad, ägande och skulder utvecklas över tid.

Mekanismerna hänger nära samman. Praktiska beslut om föräldraledighet, arbetstid eller omsorgsansvar kan påverka möjligheten att utvecklas yrkesmässigt, byta arbete eller vara tillgänglig för arbetsgivaren. Det påverkar i sin tur inkomst, sparande och framtida pension.

Hushållet som helhet kan vinna tid, flexibilitet och stabilitet, men samtidigt riskerar parternas individuella ekonomiska förutsättningar att utvecklas olika. Relationsekonomisk obalans handlar därför inte bara om pengar här och nu, utan om hur återkommande beslut påverkar ekonomisk självständighet över tid.

VARFÖR FRÅGORNA INTE TAS OM HAND I TID

En central del av problemet är att mönstren ofta är begripliga, men ändå inte tas om hand i tid. Det kan bero på flera saker, exempelvis:

- Frågor om pension, compensation eller ägande kan uppfattas som misstänksamhet
- Beslut behandlas som praktisk vardag snarare än ekonomiska vägval
- Överenskommelser skrivs sällan ned

När frågorna lämnas till senare kan det bli oklart vad som var en tillfällig lösning, vad som skulle kompenseras och vem som bär den ekonomiska risken. Relationsekonomin behöver alltså inte vara osynlig för att bli svår att hantera. Den kan vara tydlig i vardagen, men ändå för känslig, obekvämt eller opraktisk att ta tag i.

NÄR RELATIONENS EKONOMI MÖTER SYSTEMET

Så länge relationen fungerar kan skillnaderna döljas av den gemensamma ekonomin. När en relation upphör blir frågorna mer konkreta.

Ett gemensamt hushåll ska då delas upp i två individuella ekonomier. Frågan blir då inte bara vad som ska delas, utan

också vilka ekonomiska följder relationens beslut har fått för var och en av parterna.

Här räcker dagens strukturer inte hela vägen. Regler och processer kan hantera sådant som går att avgränsa, dokumentera eller värdera: bostad, skulder, avtal, bankmedel, bohalt och pension. Men relationsekonomin består av sådant som inte alltid syns i den formen. Flera års deltid, större omsorgsansvar, svagare sparutrymme, utebliven pensionsintjäning, karriäranpassningar och informella överenskommelser kan ha påverkat parternas ekonomiska ställning, utan att det finns en tydlig plats där de vägs samman.

OLIKA JURIDISKA RAMAR - SAMMA GRUNDPROBLEM

Sambor och makar möter olika rättsliga ramar. Sambors skydd är smalare och i huvudsak knutet till gemensam bostad och bohalt. Makar omfattas av en bredare familjerättslig struktur. Dessa skillnader förändrar dock inte grundproblemet. Regler om bodelning och jämkning fångar inte automatiskt hur arbete, ansvar, sparande, pension och ägande har utvecklats under relationen. Jämkning kan fungera som en ventil i efterhand, men är inte en samlad genomgång av relationens vardagsekonomi.

PENSIONEN VISAR SYSTEMETS GRÄNSER

Pensionen visar systemets gränser särskilt tydligt. En relation kan ha byggt på att den ena parten haft större utrymme att arbeta heltid, utveckla sin inkomst och bygga pensionsrätt, medan den andra tagit större ansvar för tid, omsorg och vardag. För hushållet kan det ha varit en gemensam lösning. Vid separation blir pensionsutfallet däremot i hög grad individuellt, eftersom pensionen i hög grad följer individen.

Det finns verktyg för att jämna ut framtida pension, till exempel överföring av premiepensionsrätt mellan makar. Men sådana verktyg bygger på att par känner till dem och agerar medan relationen består. Om pensionsfrågan upptäcks först vid separation är det ofta för sent.

DET SOM SAKNAS ÄR EN SAMLAD STRUKTUR

Information finns redan, men ofta uppdelad efter system. Den som vill förstå sambanden mellan arbete, omsorg, sparande, bostad, pension, avtal och separation behöver ofta själv lägga ihop flera olika delar. Den samlade strukturen saknas.

TRE REFORMOMRÅDEN

Rapporten pekar på tre reformområden:

1. Förebyggande relationsekonomska genomgång

Praktiska verktyg, beräkningsstöd eller rådgivningsmoment vid centrala livshändelser, så att beslut om arbete, omsorg, sparande, pension och ägande kan förstås medan de går att påverka.

2. Relationsekonomska avstämning vid separation

Tydligare synlighet när ett gemensamt hushåll ska bli två individuella ekonomier, så att frågor om arbete, omsorg, pension, sparande, ägande, skulder och informella överenskommelser inte faller bort.

3. Samordnad struktur och regelöversyn

Ett tydligare uppdrag att hålla ihop relationsekonomin som fråga, involvera både offentliga och privata aktörer och se över om dagens regler, processer och informationskrav ger tillräckligt stöd.

Förslagen handlar inte om att staten ska styra hur par lever eller att varje anpassning i en relation automatiskt ska kompenseras. De handlar om att göra relationsekonomska konsekvenser möjliga att se, räkna på, dokumentera och agera på.

Ansaret kan inte läggas enbart på enskilda par. Banker, försäkringsbolag, pensionsaktörer, arbetsgivare, jurister, familjerättsliga rådgivare, myndigheter och offentliga informationskanaler möter redan människor vid beslut som påverkar relationsekonomin. Därför behöver fler aktörer bidra till att göra sambanden begripliga.

FRÅN PRIVAT EFTERTANKE TILL SYNLIIG STRUKTUR

Rapportens slutsats är att relationsekonomin behöver gå från privat eftertanke till synlig struktur. Ekonomisk jämställdhet avgörs inte bara på arbetsmarknaden. Den formas också i hemmet, i vardagsbesluten och i de överenskommelser som par gör - eller aldrig gör.

När relationsekonomin blir synlig kan den också hanteras. Det gör inte relationer mindre personliga. Det gör dem mer ekonomiskt hållbara för båda parter. ■

MODERNA RELATIONER BEHÖVER MODERNA EKONOMISKA STRUKTURER

Sverige har kommit långt i arbetet för ekonomisk jämställdhet. Vi mäter exempelvis löneskillnader, pensionsgap, föräldraledighet och deltidsarbete. Men en central del av den ekonomiska jämställdheten får fortfarande för lite uppmärksamhet: det som händer ekonomiskt inne i relationer.

I många parrelationer fattas ekonomiskt avgörande beslut steg för steg: om arbetstid, föräldraledighet, omsorgsansvar, karriär, boende, sparande och ägande. Besluten kan vara praktiska och gemensamma i stunden men ändå få olika ekonomisk betydelse för parterna.

Det är detta vi kallar relationsekonomi: det som händer ekonomiskt när två människors inkomster, ansvar, boende, sparande och framtida trygghet flätas samman.

Rapporten fokuserar på tre frågor:

- Hur byggs ekonomisk obalans upp i relationer över tid?

- Varför blir den ofta synlig först om relationen förändras eller tar slut?
- Vilka strukturer, informationsinsatser och praktiska verktyg behövs för att fler relationer ska kunna bli ekonomiskt mer balanserade?

Rapporten riktar sig till beslutsfattare, myndigheter och offentliga aktörer som utformar information, vägledning, regler och processer kring ekonomi, familjeliv och separation. Den riktar sig också till aktörer som möter människor vid centrala livshändelser, till exempel när de gifter sig, får barn, köper bostad, går ned i arbetstid eller separerar.

Syftet är inte att flytta ansvaret för relationers ekonomi från paren själva. Syftet är att visa var samhällets strukturer behöver bli tydligare, mer samordnade och mer användbara.

Utgångspunkten är enkel: ekonomisk jämställdhet avgörs inte bara på arbetsmarknaden. Den avgörs också i hemmet, i vardagsbesluten och i de överenskommelser som par gör - eller aldrig gör. ■



Sverige behöver göra relationsekonomi mer synligt - som begrepp, som struktur och som en naturlig del av de samtal vi redan för vid livets vändpunkter.

Det är dit vi vill.

”Relationsekonomi måste bli ett vardagsbegrepp”

I Sverige är vi duktiga på att mäta olika begrepp och företeser. Vi mäter lönegap, pensionskillnader, föräldraledighet, risker, brister och konsekvenser med stor noggrannhet.

Trots detta fattas något centralt när olika instanser samlar sig till resultaten och förslag till åtgärder: ett gemensamt språk för det som händer ekonomiskt i relationer, över tid. Relationsekonomin.

Anledningen var länge enkel: det behövdes inte. När ett äktenskap varade livet ut och en part försörjde den andra fanns ingen anledning att sätta ord på eller ha en struktur för en gemensam ekonomi. Systemet var byggt för en inkomsttagare och en osynlig ekonomi. Den tiden är i dag i stort sett förbi. Men strukturerna hänger kvar.

I vårt arbete ser vi att relationsekonomi är på väg att bli en egen vertikal inom samhällskritiska tjänster såsom banker och försäkringsaktörer. Många av dessa aktörer ser det inte riktigt själva ännu, men det kommer successivt. Det är bra.

Aktörer som tidigare inte behövde hantera frågan ser nu att deras kunder gör det: vid bolånediskussionen, pensionsrådgivningen, familjebildningen, skilsmässan och arvet som innefattar särkullbarn. Behovet finns redan i rummet.

Det som fattas är språket och strukturen för att möta det. Verktygslådan. På samma vis som vi arbetar systematiskt, skyddar och säkrar upp i våra bolag och i vår projektstyrning behöver vi göra detsamma inom ramen för våra relationer.

Relationsekonomi är inte ett krångligt fackbegrepp. Det är beskrivningen av något de flesta av oss lever med varje dag: vem som arbetar heltid, vem som är hemma med sjukt barn, vem som bygger pension och vem som tar ansvar för att vardagen går ihop. Det är beslut som fattas i köket, inte i ett konferensrum.

Det är just därför begreppet behöver bli vedertaget. En hygienfaktor lika självklar att förstå och prata om som räntor, bolån eller pensionssparande. Inte för att misstänkliggöra relationer, utan för att stärka dem. Ekonomisk tydlighet är inte ett hot mot tilliten. Det är en förutsättning för den.

Årets rapport visar hur obalansen byggs upp - steg för steg, beslut för beslut. Men den visar också något annat:



att informationen som behövs redan finns. Den är bara utspridd. Pension förklaras för sig. Familjejuridik för sig. Socialförsäkring för sig. Privatekonomi för sig. Den som vill förstå hur ett beslut om föräldraledighet påverkar pensionen, eller vad ett deltidsarbete innebär för det gemensamma ägandet, behöver i dag lägga ihop delarna helt på egen hand. Det är inte rimligt. Och det är inte hållbart.

När människor flyttar ihop, gifter sig, får barn eller separerar är det precis då de relationsekonomiska konsekvenserna uppstår. Och det är precis då stödet saknas. Inte för att systemet saknar kunskap, utan för att det saknar sammanhang.

Relationsekonomi handlar om trygghet. Inte bara gemensam trygghet, utan också individuell. Den som vet vad gemensamma beslut innebär för den egna ekonomin på lång sikt är bättre rustad, oavsett om relationen håller livet ut eller förändras längs vägen. Det är inte att planera för ett misslyckande. Det är att ta ansvar för sitt eget liv.

Sverige behöver göra relationsekonomi mer synligt - som begrepp, som struktur och som en naturlig del av de samtal vi redan för vid livets stora vändpunkter. Det är dit vi vill.

Charlotte Ljung, Malmö juni 2026

HUR EKONOMISK OBALANS BYGGS UPP I RELATIONER

I KORTHET

Relationsekonomisk obalans byggs ofta upp genom vardagsval som framstår som rimliga: vem som arbetar heltid eller deltid, tar störst ansvar hemma, anpassar sitt arbete och får utrymme att bygga inkomst, sparande, pension och ägande.

Det handlar inte bara om pengar här och nu. Tid, omsorgsansvar och handlingsutrymme påverkar också vem som kan vara tillgänglig i arbetslivet, utvecklas yrkesmässigt och bygga egen ekonomisk trygghet.

Hushållet kan vinna tid och stabilitet, samtidigt som den långsiktiga ekonomiska risken hamnar mer hos den ena parten.

Mönstren kan uppstå i många typer av relationer, men flera faktorer som påverkar är fortfarande ojämnt fördelade mellan kvinnor och män.

Obalansen blir svårare att hantera när besluten inte räknas, formuleras eller dokumenteras i tid. Frågor om kompensation, ägande, pension eller separation kan kännas känsliga, trots att de i praktiken handlar om tydlighet.

Relationsekonomi handlar därför både om vad par gör i vardagen och om vad som aldrig blir tydligt. När gemensamma lösningar får individuella ekonomiska följder behöver de kunna förstås, följas upp och hanteras i tid.

Ekonomisk obalans i relationer byggs ofta upp genom återkommande beslut om tid, ansvar och ekonomiskt utrymme. I det här kapitlet följer vi fyra mekanismer som särskilt påverkar hur obalansen växer fram:

- **Tid och arbete:** Vem som arbetar heltid, deltid eller anpassar sitt arbete efter relationens och hushållets behov.
- **Omsorgsansvar och vardag:** Vem som tar ansvar för barn, hem, närstående, sjukdom, planering och praktisk logistik.
- **Handlingsutrymme:** Vem som har möjlighet att vara tillgänglig för arbetsgivaren, ta uppdrag, byta arbete, studera eller utvecklas yrkesmässigt.
- **Framtida trygghet:** Hur inkomst, pension, sparande, bostad, ägande och skulder utvecklas över tid.

Besluten kan vara praktiska, gemensamma och nödvändiga för att hushållet ska fungera. Problemet uppstår när nyttan blir gemensam, men den ekonomiska risken hamnar mer hos den ena parten.

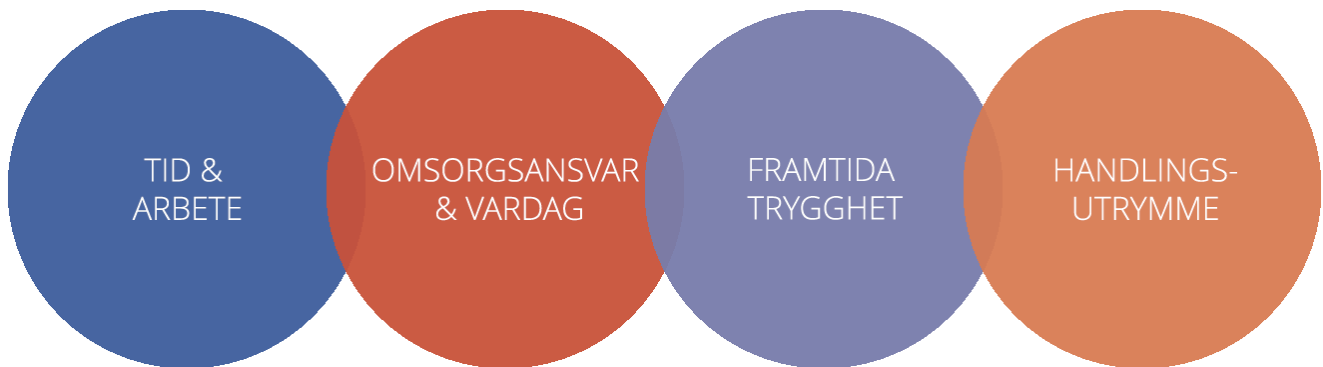
Om samma person återkommande minskar sitt betalda arbete, tar större ansvar för omsorg eller får mindre utrymme att bygga egen ekonomi, kan relationen över tid skapa olika ekonomiska förutsättningar för parterna.

Det andra problemet är när detta inte tas om hand medan relationen pågår. Frågorna kan vara fullt möjliga att förstå, men ändå kännas svåra att ta upp. De kan uppfattas som praktisk logistik snarare än ekonomiska vägval. De kan också skjutas åt sidan av tillit, vardag, gemensam ekonomi eller en ovilja att prata om kompensation, ägande, pension eller separation.



Relationsekonomisk obalans handlar inte bara om hur vardagen organiseras, utan också om vad som aldrig räknas, formuleras eller dokumenteras.

EKONOMISK OBALANS: FYRA MEKANISMER



Även när parterna är överens är det inte säkert att överenskommelsen skrivs ned eller följs upp. Det kan bli oklart om en anpassning var tänkt att vara tillfällig, om den skulle kompenseras eller om parterna såg den som en gemensam investering. Därför handlar relationsekonomisk obalans inte bara om hur vardagen organiseras, utan också om vad som aldrig räknas, formuleras eller dokumenteras.

FÖRDELNING BETALT & OBETALT ARBETE

Två jämställdhetspolitiska delmål¹ är särskilt relevanta:

- **Ekonomisk jämställdhet:** kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- **Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet:** kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.

När vi pratar om relationsekonomi kopplas dessa två mål ihop. Det handlar om hur fördelningen av betalt arbete och obetalt ansvar i relationer påverkar inkomst, sparande, pension, ägande och ekonomisk självständighet över tid.

De ekonomiska mönstren är inte begränsade till en viss typ av relation. De kan uppstå i olikkönade och samkönade relationer, i samboskap och äktenskap, och med och utan barn. Samtidigt visar statistiken att flera av de mönster som påverkar inkomst, arbetstid, omsorgsansvar och pension fortfarande är ojämnt fördelade mellan kvinnor och män.

Därför behöver relationsekonomi förstås på två nivåer: som något som kan uppstå i många relationer, men som i praktiken ofta får konsekvenser för jämställdheten.

TID OCH ARBETE

Tid är en viktig resurs i en relation, eftersom den påverkar vem som kan arbeta, ta ansvar och bygga egen ekonomi. Den som minskar sitt betalda arbete får inte bara lägre inkomst här och nu, utan kan också påverkas genom svagare löneutveckling, mindre tjänstepensionsavsättning och lägre framtida pension.

I relationer kan minskad arbetstid vara en rationell lösning för hushållet. Deltidsarbete är ett exempel på hur tid kan användas för att få vardagen att fungera. SCB redovisar att 26 procent av kvinnorna och 11 procent av männen bland sysselsatta i åldern 20–65 år arbetade deltid 2023.²

Men den ekonomiska effekten blir inte alltid gemensam. Hushållet får mer tid och flexibilitet, medan den som går ned i arbetstid får lägre inkomst och mindre utrymme att bygga egen ekonomi.

Tidsfrågan handlar därför inte bara om antalet arbetade timmar. Den handlar om hur relationen över tid fördelar den tid som kan användas till betalt arbete, omsorg, återhämtning, utveckling och egen ekonomisk självständighet.

OMSORGSANSVAR OCH VARDAG

Relationsekonomi handlar inte bara om betalda timmar utan också om det ansvar som får hem, barn, omsorg och vardag att fungera, men som sällan syns fullt ut i lön, pension, sparande, ägande eller avtal.

En del av omsorgsansvaret sker utan ersättning. Andra delar syns i ersättningsystem som föräldrapenning eller vab.

Gemensamt är att ansvaret kan påverka hur mycket tid, energi och flexibilitet som finns kvar för betalt arbete och egen ekonomisk utveckling.

Föräldraledighet är ett exempel på hur omsorgstid kan påverka arbetslivets kontinuitet. Mammor till barn födda 2022 har i genomsnitt varit föräldralediga 365 dagar under barnets två första levnadsår, varav 242 dagar med föräldrapenning och 123 dagar utan. Pappor till dessa barn var föräldralediga i genomsnitt 119 dagar, varav 89 dagar med föräldrapenning och 30 dagar utan ersättning.³

Den uppgiften visar varför ersatt föräldraledighet inte fångar hela tidsfördelningen. En del av omsorgstiden sker utan ersättning och syns därför inte i statistiken. För barn födda 2022 innebär det att mammor stod för omkring 80 procent och pappor för omkring 20 procent av den obetalda föräldraledigheten under barnets två första levnadsår.⁴

Även vab kan ses som en del av ett bredare omsorgsmönster. Kvinnor har tagit ut fler vab-dagar än män varje år sedan möjligheten infördes och fördelningen 2023 var 61 procent kvinnor och 39 procent män.⁵

Obetalt ansvar är inte ekonomiskt neutralt. Det kan vara en förutsättning för att hushållet fungerar, men samtidigt skapa olika möjligheter att bygga egen ekonomi.

Vab ska inte förstås som samma typ av ekonomisk mekanism som långvarigt deltidsarbete eller obetald föräldraledighet. Men återkommande omsorgsfrånvaro kan bidra till ett mönster där samma part tar mer ansvar för omsorgen och får svagare kontinuitet i arbetslivet.

Omsorgsansvar är inte begränsat till småbarnsåren. Det kan också handla om barn med särskilda behov, sjuka närstående eller äldre anhöriga. 75 procent av mottagarna av omvårdnadsbidrag 2025 var kvinnor och 25 procent män. Det visar att omsorgsansvar också finns i situationer som inte rymms i den vanliga bilden av småbarnslivet.⁶

Den relationsekonomiska frågan är därför inte vem som gör mest hemma, utan hur ansvarsfördelningen påverkar parternas ekonomiska handlingsutrymme. Om den ena parten tar större ansvar för hem, barn eller närstående kan den andra parten få större möjlighet på arbetsmarknaden.

Obetalt ansvar är därför inte ekonomiskt neutralt. Det kan vara en förutsättning för att hushållet fungerar, men samtidigt skapa olika möjligheter att bygga egen ekonomi.

HANDLINGSUTRYMME

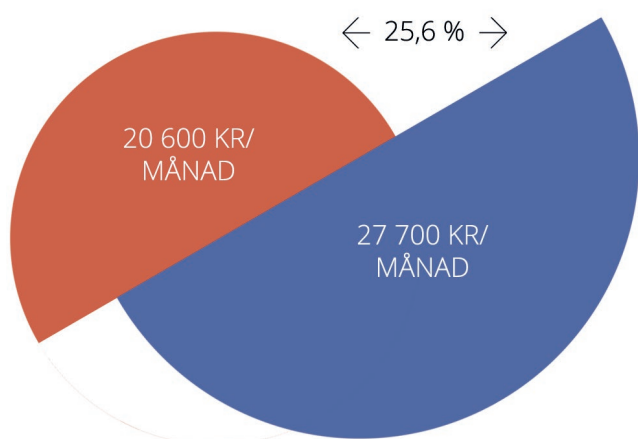
Handlingsutrymme handlar om mer än formell arbetstid: om möjligheten att vara tillgänglig, byta arbete, studera, resa, bygga nätverk eller tacka ja när nästa steg uppstår.

I en relation kan detta få ekonomisk betydelse om den ena parten återkommande anpassar sitt arbete efter vardagens behov, medan den andra får större utrymme att prioritera arbetet. Det behöver inte handla om en uttalad överenskommelse, utan lika gärna handla om ett mönster där den ena parten oftare är den som anpassar sig, medan den andra får större flexibilitet i arbetslivet.

Statistiken kan visa deltid, föräldradagar och vab-dagar. Men ett jobb som aldrig söks, en utbildning som skjuts upp, ett uppdrag som inte tas eller ett mer flexibelt men sämre betalt arbete syns sällan lika tydligt i statistiken.

Jämställdhetsmyndigheten säger att skillnader mellan kvinnor och män i inkomst, deltidsarbete, osäkra anställningar, karriärmöjligheter och sjukskrivningar är särskilda utmaningar inom ekonomisk jämställdhet. Myndigheten visar också att kvinnors genomsnittliga inkomst är drygt 20 procent lägre än mäns och att skillnaden sett över ett helt liv uppgår till 6,3 miljoner kronor.⁷

KVINNORS GENOMSNITTLIGA TOTALA PENSION VAR 25,6 % LÄGRE ÄN MÄNS (2024)



De uppgifterna säger inget om vilka beslut som fattas i enskilda relationer. Men de visar varför livsinkomst och ekonomiskt handlingsutrymme behöver ingå i relationsekonomin. Om en relation organiseras så att den ena parten får större utrymme att prioritera arbete, karriär och löneutveckling, kan den ekonomiska skillnaden växa stegvis.

Poängen är inte att varje anpassning ska ersättas ekonomiskt. Poängen är att den behöver synliggöras. En relation kan fungera som ett gemensamt projekt i vardagen, men ändå ge parterna olika möjligheter att bygga inkomst, utveckling och framtida trygghet.

FRAMTIDA TRYGGHET

Framtida ekonomisk trygghet är den punkt där tidigare beslut blir synliga: i pension, sparande, bostad, ägande, skulder och ekonomisk självständighet.

Pensionen visar tydligt hur arbetsliv och inkomster över tid blir framtida trygghet. Den genomsnittliga totala pensionen före skatt är 20 600 kronor per månad för kvinnor och 27 700 kronor för män, 25,6 procent.⁸

Skillnaden visar varför pension är central i relationsekonomin. Arbetsliv, inkomster, tjänstepension och sparutrymme byggs upp över lång tid. Om en relation organiseras så att den ena parten får större möjlighet att bygga inkomst, tjänstepension och sparande, medan den andra bidrar mer med tid, omsorg och flexibilitet, kan hushållet fungera väl i vardagen men samtidigt bygga olika individuell ekonomisk trygghet.

Ett annat exempel är pensionens kompensationsgrad, det vill säga måttet på hur stor pensionen är i förhållande till inkomsten före pensionering. 2024 var kompensationsgraden 68 procent för kvinnor och 73 procent för män.⁹

Det här förstärker samma poäng: framtida trygghet påverkas inte bara av om någon arbetar, utan också av hur mycket, under vilka villkor och med vilket utrymme att bygga tjänstepension och eget sparande. Små skillnader kan få större betydelse när de upprepas över många år.

Den långsiktiga effekten blir särskilt tydlig om relationen förändras eller tar slut. Då blir skillnaden mellan hushållets ekonomi och individernas ekonomi konkret. Det som var



Relationsekonomin behöver inte vara osynlig för att bli svår att hantera.

Den kan vara begriplig i vardagen, men ändå för känslig, obekvämt eller opraktisk att ta tag i.



Problemen uppstår när nyttan blir gemensam, men den ekonomiska risken hamnar mer hos den ena parten.

gemensamt i vardagen har inte alltid blivit gemensamt i sparande, ägande eller pension.

En studie i Finland visar hur relationens organisering kan få betydelse när ett gemensamt hushåll upphör. Studien visar att kvinnor i olikkönade par hade större inkomstförlust efter separation än kvinnor i samkönade par: 21,5 procent jämfört med 14,5 procent. Bland mödrar var minskningen 22,4 procent för kvinnor i olikkönade par och 13,6 procent för kvinnor i samkönade par.¹⁰

Studien är inte ett direkt mått på svenska förhållanden, men den illustrerar en bredare relationsekonomisk poäng: när betalt arbete, omsorgsansvar och hushållets organisering har fördelats olika under relationen kan den ekonomiska effekten bli tydlig när relationen upphör.

Framtida ekonomisk trygghet formas därför inte bara av individuella val. Den formas också av hur relationen fördelar arbete, ansvar och ekonomiskt utrymme över tid: vem som bygger inkomst, vem som bär ansvar, vem som har sparutrymme och vem som står ekonomiskt starkast om relationen förändras.

VARFÖR TAS DET INTE OM HAND?

De ekonomiska mönster är i sig inte svåra att förstå. Ändå tas de inte alltid om hand i tid. Skälen är flera:

- **Tillit:** frågor om pension, kompensation, ägande eller separation kan uppfattas som misstänksamhet, även när de egentligen handlar om tydlighet.
- **Vardag:** beslut om deltid, omsorg, sparande eller arbetsanpassningar behandlas ofta som praktiska lösningar, inte som ekonomiska vägval.
- **Gemensam nytta:** hushållet kan vinna tid, flexibilitet och stabilitet, samtidigt som den ekonomiska risken hamnar mer hos den ena parten.
- **Otydliga överenskommelser:** även när parterna är överens skrivs det sällan ned vad beslutet betyder, hur länge det ska gälla eller om det ska kompenseras.
- **Sen synlighet:** så länge relationen fungerar kan skillnader i inkomst, pension, sparande och ägande döljas av den gemensamma ekonomin.

När frågorna lämnas till senare saknas ofta underlag för att förstå vad som var en tillfällig lösning, vad som var en

gemensam investering och vem som bär den ekonomiska risken. Relationsekonomin behöver alltså inte vara osynlig för att bli svår att hantera. Den kan vara begriplig i vardagen, men ändå för känslig, obekvämlig eller opraktisk att ta tag i.

NÄR TILLIT BLIR ETT HINDER

Tillit gör inte ekonomisk tydlighet mindre viktig, men den kan göra frågorna svårare att ta upp. I en relation som fungerar kan samtal om pension, kompensation, ägande eller separation kännas främmande, även när syftet är att skapa trygghet för båda. Men ekonomisk tydlighet kan vara ett sätt att skydda tilliten. Om parterna tidigt synliggör vad olika beslut innebär blir det lättare att komma överens i tid om hur effekterna ska hanteras.

Äktenskapsbalken innehåller redan en grundprincip om ekonomisk insyn mellan makar. Enligt 1 kap. 4 § ska makar fördela utgifter och sysslor mellan sig, och de ska lämna varandra de upplysningar som behövs för att familjens ekonomiska förhållanden ska kunna bedömas.¹¹

Den bestämmelsen löser inte relationsekonomska obalans. Men den visar att ekonomisk insyn inte är främmande för svensk familjerätt. Frågan är hur långt sådan insyn i praktiken sträcker sig när det gäller långsiktiga effekter av ansvarsfördelning, sparande, pension och ägande.

NÄR INGET SKRIVS NED

Det som inte skrivs ned blir ofta svårt att följa upp. Det gäller särskilt beslut som inte uppfattas som juridiska eller ekonomiska när de fattas: deltid, föräldradeltid, omsorgsansvar eller att en part anpassar sitt arbetsliv efter relationens behov. Om sådana beslut inte dokumenteras

blir de svåra att följa upp. Det blir oklart om anpassningen var tänkt att vara tillfällig eller långvarig, om den skulle kompenseras eller om parterna såg den som en gemensam investering.

Detta blir särskilt tydligt när relationens praktiska överenskommelser möter de juridiska reglerna. I samborelationer omfattar sambolagen i huvudsak gemensam bostad och bohag som har förvärvat för gemensam användning. När ett samboförhållande upphör kan sådan samboegendom delas genom bodelning, om någon av samborna begär det.¹²

Men många andra ekonomiska frågor fångas inte upp automatiskt. Inkomstskillnader, pensionskillnader, sparande, kompensation för deltid, karriäranpassningar och ansvarsfördelning hanteras inte samlade bara för att relationen upphör. För makar finns en bredare rättslig struktur, men även där uppstår en skillnad mellan vad relationen faktiskt har byggt upp och vad som enkelt kan bevisas, beräknas eller vägas in i efterhand.

Dokumentation handlar därför inte om att varje vardagsbeslut ska göras juridiskt. Det handlar om att viktiga ekonomiska beslut annars kan sakna både underlag och gemensam innebörd när de senare behöver förstås. När relationen förändras blir den bristen inte bara ett privat problem, utan också en fråga om vad systemet faktiskt kan se och hantera. ■

DET SYSTEMET SER - OCH STRUKTURERNA SOM SAKNAS

I KORTHET

När en relation upphör ska ett gemensamt liv delas upp i två individuella ekonomier. Då blir det tydligare vem som har störst ekonomiskt handlingsutrymme.

Dagens regler och processer är bäst på att hantera sådant som går att avgränsa och bedöma, till exempel egendom, skulder, avtal och bostad. Sådant som har byggts upp mer indirekt - deltid, omsorgsansvar, svagare sparutrymme eller utebliven pensionsintjäning - syns inte på samma sätt.

Sambor och makar möter olika rättsliga ramar. Sambolagen ger ett smalare skydd, främst kopplat till bostad och bohag. Äktenskap ger en bredare struktur, men fångar inte automatiskt alla relationsekonomiska effekter. Jämkningsfunktioner som

en ventil i efterhand, inte som en samlad genomgång av relationens fördelning av arbete, omsorg, sparande, pension och ansvar.

Pensionen visar glappet särskilt tydligt. Den kan påverkas av gemensamma beslut om arbete, omsorg och sparutrymme, men behandlas inte som vilken gemensamt uppbyggd tillgång som helst när relationen upphör.

Information finns, men är ofta uppdelad efter system. Den som vill förstå sambanden mellan familjejuridik, pension, socialförsäkring, bostad och privatekonomi behöver därför ofta lägga ihop delarna själv. Där riskerar relationsekonomin att falla mellan strukturerna.

När relationen fungerar kan hushållets ekonomi uppfattas som gemensam, även om inkomster, sparande, ägande och pension utvecklas olika. Den ena parten kan bidra mer med inkomst, den andra mer med flexibilitet och ansvar. Så länge relationen består kan båda bidragen uppfattas som delar av samma helhet.

Om relationen upphör förändras frågan. Det som tidigare fungerade som gemensam vardag ska då förstås som två individuella ekonomier. Frågan blir inte bara vad som ska delas, utan också vilka ekonomiska konsekvenser relationens gemensamma beslut har fått för var och en.

Här uppstår skillnaden mellan relationens ekonomiska verklighet och det som systemet kan hantera. Juridik och myndighetsprocesser behöver regler, avgränsningar och underlag som går att bedöma. De är därför bättre på att fånga det som finns, ägs, avtalats eller kan visas än sådant som någon har avstått från att bygga upp.

NÄR ETT GEMENSAMT LIV SKA DELAS UPP

I ett pågående förhållande kan hushållets ekonomi uppfattas som gemensam, även när inkomster, sparande, ägande och pension utvecklas olika.

Den ena parten kan bidra mer med inkomst, den andra mer med flexibilitet och ansvar. Så länge relationen består kan båda bidragen uppfattas som delar av samma helhet.

När relationen upphör blir skillnaderna mer konkreta. Det som fungerade som en gemensam lösning i vardagen kan då ha gett parterna helt olika ekonomiska förutsättningar. Här spelar relationens juridiska form stor roll, då äktenskap och samboskap ger olika förutsättningar.

Makar omfattas av en bredare familjerättslig struktur. Äktenskapsbalken utgår både från att varje make råder över sin egendom och svarar för sina skulder, och från att makar har ett gemensamt ansvar för familjens ekonomi och vardag. Vid skilsmässa kan bodelning aktualiseras



DET SYSTEMET SER

- Bostad
- Avtal
- Pensionsrätt
- Bankkonto
- Skulder
- Bohag



DET SYSTEMET INTE SER

- Uteblivet sparande
- Muntliga överenskommelser
- Svagare pensionsintjänning
- Flera års deltid
- Omsorgs ansvar
- Karriär-anpassning

och lagen innehåller regler om bland annat egendom, pensionsrättigheter, underhåll och jämkning.¹³

Sambors skydd är smalare. Sambolagen är i huvudsak knuten till gemensam bostad och det bohag som har förvärvats för gemensam användning. När ett samboförhållande upphör kan sådan samboegendom delas genom bodelning, om någon av samborna begär det.¹⁴

Skillnaden mellan sambor och makar är viktig, men den förändrar inte grundproblemet - relationsekonomisk obalans kan uppstå i båda fallen. Det strukturella glappet uppstår när gemensamma val under relationen har fått olika ekonomiska följder för parterna, men följderna inte syns på ett sätt som reglerna enkelt kan fånga.

Reglerna ser visserligen olika ut för sambor och makar, men båda kan leva med ekonomiska effekter av gemensamma beslut som inte har dokumenterats, diskuterats eller gjorts tydliga medan relationen pågick.

JÄMKNING SOM VENTIL

I en bodelning mellan makar och sambor kan jämkning fungera som en ventil i vissa situationer där en strikt tillämpning av juridikens huvudregler skulle ge ett orimligt resultat.

Enligt Äktenskapsbalken kan jämkning bli aktuellt om det är oskäligt att en make lämnar egendom till den andra exempelvis med hänsyn till äktenskapets längd, makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheter i övrigt. Detsamma gäller avtal mellan makar som exempelvis äktenskapsförord: även sådana villkor kan justeras om de leder till ett oskäligt resultat.¹⁵

Sambolagen innehåller också en jämkningsregel. Om det är oskäligt att en sambo ska lämna egendom till den andra enligt huvudreglerna kan jämkning ske, med hänsyn bland annat till samboförhållandets längd, sambornas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.¹⁶

Systemet kan alltså ta hänsyn till vissa oskäligen resultat i efterhand. Men jämkning tar sin utgångspunkt i sådant som kan avgränsas och bedömas inom ramen för bodelningen: egendom, avtal, ekonomiska förhållanden och andra konkreta omständigheter.

Den fungerar därför inte som en bred genomgång av relationens vardagsekonomi. Par går inte automatiskt igenom hur deltid, föräldraledighet, omsorgsansvar, karriäranpassningar, pensionspåverkan och sparutrymme har fördelats under relationen.

Just där blir systemglappet tydligt: det som har påverkat relationsekonomi över tid är inte alltid dokumenterat, avtalat eller tillräckligt avgränsat för att enkelt kunna hanteras genom jämkning.

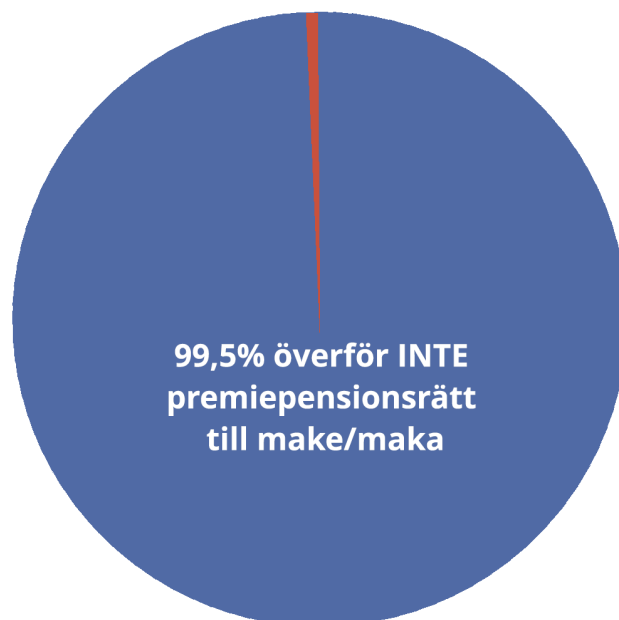
PENSION VID SEPARATION

Pensionen är ett av de tydligaste exemplen på när relationsekonomi möter systemets gränser. Många beslut som påverkar pensionen fattas inom ramen för ett gemensamt liv: arbetstid, omsorgsansvar, inkomstutveckling och sparutrymme. Men när relationen upphör behandlas pension inte som vilken gemensamt uppbyggd tillgång som helst.

Äktenskapsbalken innehåller särskilda regler om pensionsrättigheter i bodelning. Det innebär att pension inte enkelt kan hanteras som annan egendom när makars ekonomi delas upp.¹⁷

Det gör pensionsfrågan central. En relation kan ha byggt på att den ena parten haft större utrymme att arbeta heltid, utveckla sin inkomst och bygga pensionsrätt, medan den andra tagit större ansvar för tid, omsorg och vardag.

ÖVERFÖRING AV PREMIEPENSION ANVÄNDS I PRINCIP INTE ALLS



För hushållet kan det ha varit en gemensam lösning. Vid separation följer pensionsutfallet däremot i hög grad individen.

Det finns vissa möjligheter att jämna ut framtida pension inom relationen. Giftn eller registrerade partner kan föra över framtida premiepensionsrätt till varandra, bland annat som ett sätt att kompensera den som riskerar att få lägre pension. Möjligheten gäller inte sambor och överföringen upphör vid skilsmässa.¹⁸

Överföring av premiepensionsrätt kan vara ett sätt att kompensera en make eller maka som exempelvis arbetat deltid, tagit ut mer föräldraledighet eller varit hemma med sjukt barn till följd av större ansvar för hushållsarbete och gemensamma barn. Samtidigt visar rapporten att möjligheten nästan inte används: 99,5 procent överför inte premiepension till make eller maka.¹⁹

Även här blir alltså det strukturella glappet tydligt. Pensionskillnader kan byggas upp genom gemensamma beslut under relationen, men de är inte alltid något som enkelt kan delas eller jämnas ut när relationen upphör. De verktyg som

Frågan blir inte bara vad som ska delas, utan också vilka ekonomiska konsekvenser relationens gemensamma beslut har fått för var och en.

Syftet är inte att göra relationer transaktionella eller att juridiskt reglera varje del av vardagen.

Syftet är att göra ekonomiska konsekvenser synliga medan de fortfarande går att förstå, diskutera och hantera.

finns bygger dessutom på att par känner till dem, förstår konsekvenserna och agerar medan relationen består.

Om pensionsfrågan upptäcks först vid separation eller pensionering är det ofta för sent.

DET SYSTEMET INTE SAMLAR IHOP

Dagens regler och processer kan hantera flera delar av relationens ekonomi: samboskap, äktenskap, bodelning, jämkning och pension. Men relationsekonomin uppstår ofta i flera delar samtidigt. Arbetstid, omsorgsansvar, sparande, bostad, pension och avtal påverkar varandra, utan att det finns en självklar plats där de vägs samman.

Information finns också, men den är ofta uppdelad efter system. Pension förklaras för sig, familjejuridik för sig, socialförsäkring för sig och privatekonomi för sig. Den som vill förstå hur besluten hänger ihop behöver därför ofta själv lägga samman flera olika delar.

Det blir särskilt tydligt vid vanliga livshändelser: när människor flyttar ihop, gifter sig, köper bostad, får barn, tar längre föräldraledighet, går ned i arbetstid, tar större omsorgsansvar, gör större karriärval eller separerar. Det är då relationsekonomiska följder ofta uppstår. Det är också då människor skulle behöva stöd att se hur inkomsten, pensionen, sparandet, ägandet och den ekonomiska självständigheten påverkas.

Syftet är inte att göra relationer transaktionella eller att juridiskt reglera varje del av vardagen. Syftet är att göra ekonomiska konsekvenser synliga medan de fortfarande går att förstå, diskutera och hantera.

FRÅN STRUKTURELLT GLAPP TILL REFORMBEHOV

Den statliga utredningen om bodelning och betänketid som initierades 2024 har lämnat sitt betänkande och frågan är nu på remiss. Förslagen tar sikte på en mer effektiv och rättssäker bodelningsprocess, bland annat genom tydligare tidsramar, bättre verktyg för bodelningsförrättare och förbättrad ersättningsgaranti för en ekonomiskt svagare make.²⁰ Det är viktiga, välkomna steg och kan göra processen mindre utdragen och mer rättssäker.

Men en bättre bodelningsprocess löser inte hela den relationsekonomiska frågan. Den svarar inte automatiskt på vilka ekonomiska konsekvenser som behöver synliggöras: hur arbete, ansvar, pension, sparande, ägande och ekonomiskt handlingsutrymme har påverkats under relationen.

Därför behöver nästa steg handla om mer än juridik. Det behöver också handla om kunskap, vägledning och praktiska strukturer som gör det möjligt för människor att förstå ekonomiska konsekvenser medan besluten fortfarande går att påverka - och att fånga upp dem när relationen förändras. ■

FAKTA: RELATIONSEKONOMI I POLITIK- & SAMHÄLLSDEBATTEN

Relationsekonomiska frågor finns redan i politiken och samhällsdebatten, men oftast uppdelade i olika sakområden: separation, bodelning, livsinkomster, pension, föräldraledighet, arbetslivsnormer och ekonomisk självständighet.

De behandlas inte alltid som relationsekonomi, men rör samma grundfråga: hur beslut i familjeliv och relationer påverkar människors ekonomiska villkor över tid.

- **Separation och bodelning**

Bodelningsfrågorna är redan en del av reformpolitiken. Den statliga utredningen om bodelning och betänketid tar sikte på en mer effektiv och rättssäker process när relationer upphör.²¹

- **Livsinkomster och beräkningsstöd**

Regeringens uppdrag till SCB om ett beräkningsverktyg för jämställda livsinkomster pekar mot ett bredare intresse för att synliggöra hur olika val och livshändelser påverkar ekonomin över tid. Det ligger nära relationsekonomin kärnfråga: hur beslut om arbete, omsorg, frånvaro, sparande och pension får betydelse för individens ekonomiska självständighet. Frågan har också behandlats i den statliga utredningen "Minska gapet – Åtgärder för jämställda livsinkomster".²²

- **Pension, föräldraledighet och ekonomisk trygghet**

I riksdagen och i den partipolitiska debatten finns förslag som rör pensionspåverkan av föräldraledighet, ekonomisk trygghet vid separation och hur ansvar för barn och omsorg ska påverka familjers ekonomi. I dessa spår syns olika synsätt på hur långt politiken bör gå: från att ge par bättre verktyg och ekonomiska incitament till att värna familjers möjlighet att själva fördela ansvar och ledighet.²³

- **Civilsamhälle, kvinnoorganisationer och offentlig debatt**

Frågorna drivs även av civilsamhällesaktörer och kvinnoorganisationer.²⁴ Där handlar debatten ofta om ekonomisk självständighet, livsinkomster, lönegap, pension, arbetsvillkor och hur omsorgsansvar påverkar människors möjligheter i arbetslivet. Det är inte alltid samma sak som relationsekonomi, men det rör samma större mönster: hur arbete, ansvar och ekonomiskt utrymme fördelas över tid.

- **Arbetslivsnormer och föräldraskap**

Arbetslivsaktörer lyfter också hur normer och organisatoriska villkor påverkar fördelningen av föräldraledighet och omsorgsansvar. Allbrights senaste rapport visar att mäns uttag av föräldraledighet minskar när de når chefsroller, trots att chefskvinnor tar ut betydligt längre ledighet. Rapporten pekar på normer, ekonomi och organisatoriska förutsättningar som centrala faktorer bakom skillnaderna.²⁵

VÄGEN FRAMÅT: TRE REFORMOMRÅDEN

I KORTHET

Relationsekonomisk obalans behöver mötas tidigare, tydligare och mer samlat. Det räcker inte att uppmana par att prata mer om pengar om informationen är utspridd och tydliga tillfällen att förstå vad gemensamma beslut betyder saknas.

Därför behövs reformer på tre nivåer. Först behövs stöd innan mönstren har hunnit sätta sig, när beslut om arbete, omsorg, sparande, pension och ägande fortfarande går att påverka. Sedan behövs en tydligare avstämning när en relation

förändras och ekonomin ska delas upp. Därutöver behövs en samordnad struktur som gör att relationsekonomin inte fortsätter att behandlas som separata frågor i olika system.

Den gemensamma riktningen är att fler ska kunna se, räkna på, dokumentera och följa upp relationsekonomiska konsekvenser i tid. Syftet är att minska risken för att gemensamma val leder till individuell ekonomisk sårbarhet.

Sverige har starka system för att mäta ekonomisk ojämställdhet i efterhand. Men relationsekonomin kräver också strukturer som gör konsekvenserna synliga medan besluten fortfarande går att påverka - och när relationen förändras. Annars upptäcks obalansen ofta först när den redan har påverkat inkomst, pension, sparande, ägande och ekonomisk självständighet.

Det räcker därför inte att uppmana par att prata mer om pengar. Frågorna behöver bli lättare att se, räkna på, dokumentera och följa upp. Det gäller både när ekonomiska mönster skapas i vardagen och när ett gemensamt hushåll ska bli två individuella ekonomier.

Därför behövs reformer på tre nivåer. Först behövs stöd innan mönstren har hunnit sätta sig. Sedan behövs en tydligare avstämning om en relation förändras och ekonomin ska delas upp. Därutöver behövs en samordnad struktur som gör att relationsekonomin inte fortsätter att behandlas som separata frågor i olika system.

FÖRSLAG PÅ REFORMOMRÅDEN

1. Förebyggande relationsekonomisk genomgång:

Praktiska verktyg, vid centrala livshändelser, så att beslut kan förstås medan de fortfarande går att påverka.

2. Relationsekonomisk avstämning vid separation:

Tydligare synlighet när ekonomin ska delas upp, så att centrala frågor om arbete, omsorg, pension, sparande, ägande, skulder och informella överenskommelser inte faller bort.

3. Samordnad struktur och regelöversyn:

Ett tydligare uppdrag att hålla ihop relationsekonomin som fråga, involvera både offentliga och privata aktörer och se över om dagens regler, processer och informationskrav ger tillräckligt stöd.



**Det räcker inte att
uppmana par att prata
mer om pengar.**

**Frågorna behöver bli
lättare att se, räkna på,
dokumentera och
agera på.**

1

FÖREBYGGANDE RELATIONSEKONOMISK GENOMGÅNG

Relationsekonomiska konsekvenser behöver bli tydliga medan besluten fortfarande går att påverka. Därför bör en relationsekonomisk genomgång bli en etablerad del av rådgivning och information vid centrala livshändelser, till exempel när människor flyttar ihop, gifter sig, köper bostad, får barn, går ned i arbetstid eller tar större omsorgsansvar.

Genomgången ska vara praktisk. Den ska inte vara en moralisk checklista över vem som gör rätt eller fel, utan visa vad olika beslut betyder ekonomiskt för var och en.

En sådan genomgång bör minst omfatta:

- Hur arbetstid och inkomst, pension och tjänstepension påverkas
- Vem som tar större ansvar för omsorg och vardag
- Hur sparande, ägande och skulder fördelas
- Om kompensation behövs genom sparande, pensionssparande, ägande eller avtal
- Vad som händer ekonomiskt om relationen förändras

En förebyggande genomgång bör kopplas till de situationer där människor redan fattar ekonomiskt viktiga beslut. Banker, försäkringsbolag, pensionsaktörer, arbetsgivare, familjerättsliga rådgivare och offentliga informationskanaler kan alla ha en roll.

Poängen är inte att samla allt ansvar hos en aktör, utan att beslut om arbete, omsorg, sparande, ägande, pension och avtal behöver förstås tillsammans. Det räcker därför inte att människor får information om varje system för sig. Den som står inför ett beslut om föräldraledighet, deltid, bostadsköp eller sparande behöver kunna se den samlade effekten: på inkomsten, pensionen, ägandet, sparutrymmet och den framtida självständigheten.

Formen kan vara ett digitalt verktyg, en checklista, ett beräkningsstöd eller ett rådgivningsmoment. Det viktiga är att frågorna ställs innan lösningen har hunnit bli ett mönster - och medan besluten fortfarande går att justera.

2

RELATIONSEKONOMISK AVSTÄMNING VID SEPARATION

Separation är ofta den punkt där relationsekonomin blir konkret. Det som tidigare fungerade som gemensamma lösningar ska översättas till två individuella ekonomier.

Därför behövs en relationsekonomisk avstämning vid separation. Till skillnad från den förebyggande genomgången handlar den inte om att planera inför ett gemensamt beslut, utan om att identifiera vilka ekonomiska följder relationen har skapat och vilka frågor som behöver bli synliga innan ekonomin delas upp.

Avstämningen ska inte avgöra vem som har rätt till vad eller ersätta juridisk rådgivning. Den ska se till att viktiga frågor inte försvinner därför att ingen ställer dem.

Avstämningen bör omfatta:

- Skillnaden mellan sambor och makar
- Vad som ingår och inte ingår i bodelning
- Hur pensionsrättigheter behandlas

- Hur sparande, ägande och skulder påverkar parternas handlingsutrymme
- Hur deltid, föräldraledighet, omsorgsansvar och karriäranpassningar kan ha påverkat parternas ekonomi

Avstämningen bör ha en tydlig offentlig grund, så att alla som separerar kan nå samma basinformation. Men den behöver också finnas där separationens ekonomi faktiskt hanteras: hos banker, pensionsaktörer, försäkringsbolag, jurister, familjerättsliga rådgivare och andra aktörer som möter människor kring bostad, lån, sparande, pension, avtal och bodelning.

Poängen är inte att peka ut en ensam ansvarig, utan att skapa en gemensam struktur för vilka relationsekonomiska frågor som ska synliggöras. Den juridiska processen kan avgöra vad som ska delas. En relationsekonomisk avstämning kan hjälpa parterna att förstå vilka ekonomiska konsekvenser relationens gemensamma beslut har skapat, innan sådana frågor faller bort ur processen.

3

SAMORDNAD STRUKTUR OCH REGELÖVERSYN

Relationsekonomin berör flera system samtidigt: pension, föräldraledighet, vab, bostad, skulder, avtal, samboskap, äktenskap och bodelning. I dag hanteras dessa frågor ofta var för sig och det gör helheten svår att förstå för den som inte redan vet vad den ska leta efter.

Därför behövs en samordnad struktur som håller ihop frågan. Initiativet bör tas på politisk nivå, genom ett tydligt uppdrag att samla berörda aktörer och se över hur relationsekonomiska konsekvenser kan synliggöras bättre.

Ett sådant uppdrag bör omfatta:

- Hur offentlig information om relationsekonomi kan samordnas
- Hur privata aktörer kan bidra där människor redan fattar ekonomiskt viktiga beslut
- Hur rådgivning och beräkningsstöd kan göras mer användbara
- Om dagens regler, processer och informationskrav fångar relationsekonomiska konsekvenser tillräckligt väl

Information, rådgivning och beslutsstöd behöver bli användbara i de situationer där ekonomiska mönster faktiskt skapas: när människor fördelar arbete, omsorg, sparande, ägande, pension och ansvar mellan sig.

Flera aktörer behöver kunna bidra: myndigheter, banker, försäkringsbolag, pensionsaktörer, arbetsgivare, jurister och familjerättsliga rådgivare. Men utan ett tydligt samordnande uppdrag riskerar frågan att fortsätta delas upp mellan olika system.

Regelöversynen bör inte börja i frågan om allt ska kompenseras. Den bör börja i synlighet: får människor tillräckligt stöd att förstå, dokumentera och hantera de ekonomiska följderna av relationens gemensamma beslut?

Om stödet inte räcker behöver strukturen utvecklas, så att relationsekonomiska frågor inte fortsätter att falla mellan systemen. ■

Relationsekonomin behöver bli synlig tidigare, mer samlat och på ett sätt som människor kan använda.

AVSLUTANDE ORD

FRÅN PRIVAT EFTERTANKE TILL SYNLIG STRUKTUR

Ekonomisk jämställdhet avgörs inte bara på arbetsmarknaden. Den formas också i relationer, där beslut om tid, ansvar, arbete, sparande, pension och ägande kan få långsiktiga konsekvenser för människors ekonomiska självständighet.

Rapporten har visat att relationsekonomisk obalans ofta byggs upp genom lösningar som är rimliga när de väljs, men som får olika konsekvenser över tid. Problemet är inte bara besluten i sig, utan att de sällan synliggörs, dokumenteras eller följs upp innan effekterna blivit konkreta.

Därför kan relationsekonomi inte behandlas som enbart privat hushållsekonomi. När konsekvenserna påverkar inkomst, pension, sparande, ägande och ekonomiskt handlingsutrymme över tid blir frågan större än den enskilda relationen. Den berör jämställdhetspolitiken, familjerätten, pensionssystemet, socialförsäkringen, arbetslivet och den vägledning människor möter vid centrala livshändelser.

PRATA MER RÄCKER INTE

Att säga att par borde prata mer om pengar räcker inte. Den uppmaningen är för svag om människor saknar språk, information, beräkningsstöd och tydliga tillfällen att ta upp frågorna. Relationsekonomi behöver gå från att vara en privat eftertanke till att bli en synlig struktur vid viktiga beslut i livet.

Ansvarsfördelningen i relationer ska inte styras utifrån. Men människor behöver bättre stöd att förstå, dokumentera

och följa upp ekonomiska konsekvenser medan besluten fortfarande går att påverka.

Framförhållning är en del av detta. Relationsekonomiska frågor behöver kunna synliggöras medan relationen fungerar, när beslut om arbete, ansvar, sparande, pension och ägande fortfarande går att justera. Samtidigt behöver det finnas fungerande stöd när relationen förändras och konsekvenserna blir konkreta.

Ett modernt samhälle bör inte nöja sig med att mäta ekonomisk ojämställdhet i efterhand. Det bör också ge människor verktyg att se hur ekonomisk obalans byggs upp medan den fortfarande går att påverka.

När relationsekonomin blir synlig kan den också hanteras. Fler kan då förstå konsekvenserna av gemensamma beslut, följa upp dem över tid och göra medvetna val om sparande, pension, ägande och ansvar. Om relationen förändras finns dessutom bättre förutsättningar att hantera konsekvenserna tydligt.

Detta gör inte relationer mindre personliga. Det gör dem mer ekonomiskt hållbara för båda parter. ■

CASE: RELATIONSEKONOMI I PRAKTIKEN

NÄR VARDAGSBESLUT FÅR EKONOMISKA FÖLJDER

Relationsekonomi blir tydligast i vardagsbesluten: vem som går ned i arbetstid, vem som är hemma längre med barn, vem som betalar vad i ett gemensamt hushåll och vem som bygger pension över tid.

Typfallen som redovisas här är förenklade exempel. De är inte heltäckande beräkningar av alla långsiktiga effekter och ska inte förstås som generella facit för hur relationer bör organisera sin ekonomi. De visar i stället hur vardagsbeslut kan få olika ekonomisk betydelse för parterna när de upprepas över tid eller inte följs upp.

Exemplen visar också varför relationsekonomiska frågor behöver ställas tidigare. I stunden kan besluten vara praktiska och rimliga för hushållet. Men om det inte är tydligt vem som bär inkomstbortfall, sparutrymme, pensionspåverkan eller äganderisk kan konsekvenserna bli svåra att hantera senare.

Poängen är inte att varje val i en relation ska räknas om till skuld eller kompensation. Poängen är att fler beslut bör kunna förstås som ekonomiska beslut medan de fortfarande går att påverka. Då blir det också lättare att avgöra om något behöver dokumenteras, kompenseras eller följas upp. ■

NÄR NOURS OBETALDA FÖRÄLDRALEDIGHET FÖRSVINNAR UR KALKYLEN

Nour och Erik får sitt första barn. De planerar att dela föräldraledigheten relativt jämnt, men Nour blir hemma längre. En del av tiden är utan ersättning. Skälen är praktiska: amning, Eriks arbetssituation, barnets sömn och senare förskolestart.

Nour har en månadslön på 35 000 kronor. Tre månader utan ersättning innebär:

- 105 000 kronor i utebliven lön före skatt
- uteblivna pensionsavsättningar från arbete
- längre frånvaro från arbetsplatsen
- mindre utrymme för eget sparande
- risk för att Nour fortsätter ta ansvar för barnets vardag

För familjen är den extra tiden hemma en gemensam lösning. För Nour innebär den lägre inkomst, längre avbrott i arbetslivet och mindre eget ekonomiskt utrymme.

VAD HADE KUNNAT GÖRAS?

Den obetalda tiden hade kunnat räknas in innan beslutet togs. Nour och Erik hade kunnat tydliggöra vem som bar

inkomstbortfallet och om det skulle kompenseras genom sparande, pensionssparande, annan kostnadsfördelning eller en tydligare plan för hur omsorgen skulle delas efter ledigheten.



NÄR EMMAS DELTID BLIR FAMILJENS FLEXIBILITET

Emma och Ali får barn. Efter föräldraledigheten går Emma ned till 80 procent för att få förskola och vab att fungera. Ali fortsätter arbeta heltid. Beslutet känns rimligt: Ali tjänar mer, Emmas jobb är lättare att anpassa och familjen får ihop vardagen.

Emma har en lön på 38 000 kronor i månaden. På fem år innebär deltiden:

- 456 000 kronor lägre lön före skatt
- lägre avsättningar till tjänstepension
- mindre utrymme för eget sparande
- risk för svagare löneutveckling

För hushållet skapar deltiden flexibilitet. För Emma innebär den lägre inkomst och svagare ekonomiskt handlingsutrymme. Om relationen upphör står effekten kvar hos henne.

VAD HADE KUNNAT GÖRAS?

Deltiden hade kunnat behandlas som ett gemensamt ekonomiskt beslut. Emma och Ali hade kunnat räkna på



inkomstbortfall, tjänstepension och sparutrymme, och bestämma om skillnaden skulle jämnas ut genom sparande, pensionssparande, annan kostnadsfördelning eller justerat ägande.

NÄR JONAS BETALAR VARDAGEN MEN INTE BYGGER ÄGANDE

Jonas och Maria är sambor och köper bostad. Maria går in med kontantinsatsen. Jonas står för en större del av de löpande kostnaderna: mat, försäkringar, barnens aktiviteter, el och semester. De pratar om bostaden som deras gemensamma hem, men skriver inget skuldebrev och inget samboavtal.

Bostaden kostar 4 000 000 kronor. Maria går in med 600 000 kronor i kontantinsats. Jonas betalar i genomsnitt 6 000 kronor mer än Maria varje månad i löpande familjekostnader. På fem år innebär det:

- 360 000 kronor mer i löpande kostnader
- inget tydligt underlag för att löpande betalningar skulle ge ökat ägande i bostaden
- ingen dokumentation om hur fördelningen var tänkt
- svårighet att översätta löpande betalningar till ägande i efterhand

För hushållet gör Jonas betalningar vardagen möjlig. Men om relationen upphör blir bostadens ägande, insats, lån och avtal centrala.

VAD HADE KUNNAT GÖRAS?

Jonas och Maria hade kunnat skilja på konsumtion, boendekostnader, ägande och kompensation. De hade kunnat skriva samboavtal, skuldebrev eller en enkel överenskommelse om hur kontantinsats och löpande överbetalningar skulle hanteras.



NÄR MAJAS PENSION ALDRIG KOMPENSERAS

Maja och David har två barn. Under flera år tar Maja mer föräldraledighet, vabbar oftare och arbetar deltid i perioder. David arbetar heltid och har tjänstepension via sin anställning. De ser det som en gemensam lösning: någon behöver vara mer flexibel, och Davids inkomst är högre.

Efter några år innebär mönstret att Maja har:

- lägre lön
- lägre tjänstepensionsavsättningar
- mindre utrymme för eget sparande
- svagare pensionsuppbyggnad
- större risk att stå med lägre framtida trygghet

David har samtidigt kunnat fortsätta bygga inkomst och pension i högre takt. De säger att de "delar på allt", men gör ingen särskild kompensation för pensionen.

Om Maja och David är gifta finns möjlighet att föra över framtida premiepensionsrätt. Men om frågan aldrig tas upp händer ingenting.²⁶



VAD HADE KUNNAT GÖRAS?

Maja och David hade kunnat räkna på hur föräldraledighet, vab och deltid påverkade pensionen och bestämma om skillnaden skulle jämnas ut genom extra sparande, överföring av premiepension, annan kostnadsfördelning eller justerat ägande.

NÄR SOFIAS FÖRÄLDRASKAP FÅR STÖRRE EKONOMISK EFFEKT

Sofia och Lina är gifta och får barn tillsammans. Sofia bär barnet och tar den första längre föräldraledigheten. När barnet börjar förskola fortsätter Sofia oftare att hämta, vabba och anpassa sitt arbete. Lina arbetar heltid och har lättare att vara tillgänglig på jobbet.

Sofia har en heltidslön på 39 000 kronor i månaden. Om hon arbetar 90 procent under tre år innebär det:

- 140 400 kronor lägre lön före skatt
- lägre avsättningar till tjänstepension
- mindre utrymme för eget sparande
- risk för svagare löneutveckling
- risk för att Sofia fortsätter ta större ansvar för barnets vardag

För familjen är lösningen praktisk. För Sofia innebär den lägre inkomst och mindre ekonomiskt handlingsutrymme. Om relationen upphör blir det tydligare vem som har byggt inkomst, sparande och pension - och vem som har tagit större del av omsorgen.

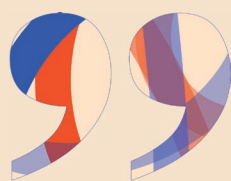
VAD HADE KUNNAT GÖRAS?

Sofia och Lina hade kunnat behandla omsorgsfördelningen som ett gemensamt ekonomiskt beslut. De hade kunnat räkna på hur föräldraledighet, deltid och vab påverkade Sofias ekonomi och bestämma om skillnaden skulle jämnas ut genom sparande, pensionssparande, annan kostnadsfördelning eller justerat ägande.



KÄLLOR

- Jämställdhetsmyndigheten, delmål 2: Ekonomisk jämställdhet samt delmål 4: Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.
<https://jamstalldetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/>
- SCB, På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet 2024
www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallan-den/jamstalldhet/jamstalldetsstatistik/produktrelaterat/rapporter/lathund2024
- Försäkringskassan, Barnhushållens ekonomi – Uppföljning av resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2025
www.forsakringskassan.se/download/18.4bdo4dc19705cdocif215/1750059892161/barnhushallens-ekonomi-2025-svar-regeringsuppdrag-dnr-2025-000545.pdf
- Försäkringskassan, Barnhushållens ekonomi – Uppföljning av resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2025
www.forsakringskassan.se/download/18.4bdo4dc19705cdocif215/1750059892161/barnhushallens-ekonomi-2025-svar-regeringsuppdrag-dnr-2025-000545.pdf
- SCB, På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet 2024
www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallan-den/jamstalldhet/jamstalldetsstatistik/produktrelaterat/rapporter/lathund2024
- Jämställdhetsmyndigheten, Fakta och statistik om det obetalda hem- och omsorgsarbetet
www.jamstalldetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-4-jamn-fordelning-av-det-obetalda-hem-och-omsorgsarbetet/fakta-och-statistik-om-det-obetalda-hem-och-omsorgsarbetet
- Jämställdhetsmyndigheten, Delmål 2: Ekonomisk jämställdhet
www.jamstalldetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-2-ekonomisk-jamstalldhet
- Pensionsmyndigheten, Korta pensionsfakta
www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/kortapensionsfakta
- Pensionsmyndigheten, Trendbrott – kompensationsgraden för total pension är 70 procent
www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/trendbrott-kompensationsgraden-for-total-pension-ar-70-procent
- Maaïke van der Vleuten & Matthijs Kalmijn: How parenthood affects the economic consequences of separation for women in same-sex and different-sex couples, PNAS 2026
www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.2537398123
- Äktenskapsbalken, 1 kap. 4 §
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230
- Sambolagen 3 § och 8 §
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sambolag-2003376_sfs-2003-376
- Äktenskapsbalken 1 kap. 3–4 §§
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230
- Sambolagen 3 § och 8 §
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sambolag-2003376_sfs-2003-376
- Äktenskapsbalken 12 kap. 1 § och 12 kap. 3 §
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230
- Sambolagen 15 §
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sambolag-2003376_sfs-2003-376
- Äktenskapsbalken 10 kap. 3 §
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230
- Pensionsmyndigheten, För över premiepension till din partner
www.pensionsmyndigheten.se/forsta-din-pension/sa-fungerar-pensionen/for-over-premiepension-till-din-partner
- ESO 2017:6, Makar som delar på kakan – en ESO-rapport om jämställda pensioner
www.eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2017/11/2017_6-till-webben.pdf
- Regeringen: Bodelning och betänketid – en effektivare process
www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2026/01/sou-2025121
- Regeringen: Bodelning och betänketid – en effektivare process
www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2026/01/sou-2025121
- Regeringen: Uppdrag till Statistiska centralbyrån att göra en förstudie rörande nytt beräkningsverktyg för jämställda livsinkomster
www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2026/04/uppdrag-till-statistiska-centralbyran-att-gora-en-forstudie-rorande-nytt-berakningsverktyg-for-jamstallda-livsinkomster
- SOU 2022:4, Minska gapet – Åtgärder för jämställda livsinkomster
www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2022/02/sou-20224
- Riksdagen: motion 2025/26:2280, Gemensam pensionsavsättning under föräldraledighet
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/gemensam-pensionsavsattning-under-foraldraledighet_hdo22280
- Riksdagen: motion 2025/26:3414, Större ekonomisk trygghet vid skilsmässa eller separation
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/storre-ekonomisk-trygghet-vid-skilsmassa-eller_hdo23414
- Sveriges Kvinnoorganisationer: Lön hela dagen
www.sverigeskvinnoorganisationer.se/lon-hela-dagen
- Allbright, Chefspappor – mammor punkterar pappamyten, 2026.
www.allbright.se/chefspapporrapporten-2026
- Pensionsmyndigheten, För över premiepension till din partner
www.pensionsmyndigheten.se/forsta-din-pension/sa-fungerar-pensionen/for-over-premiepension-till-din-partner



När relationsekonomin blir synlig kan den också hanteras. Fler kan då förstå konsekvenserna av gemensamma beslut, följa upp dem över tid och göra medvetna val om sparande, pension, ägande och ansvar.

Om relationen förändras finns dessutom bättre förutsättningar att hantera konsekvenserna på ett tydligt sätt.

Det gör inte relationer mindre personliga.

Det gör dem mer ekonomiskt hållbara för båda parter.



EQUAL
EQUITY